

<div></div>	<div>מסורת הש"ס</div>
א. עוקצין פ"א מ"א. ילק"ש תורה תקמא.	
ב. ירושלמי פסחים פ"ג הי"ב. תויב פ"יא, לה. שם, לת. שם שמניו פ"ח. שם פ"ט. ילק"ש תורה תקלו. תקמא. תקמג.	
<p></p>	
 גדרות	

כנגד בשר מאחוריו בכת"י‏: **כנגד הבשר מאחוריו**.

והכי קאמר בנבלתה בכת"י‏: **וה"ק בנבלתם**.

יכול לא יהא טמא. בכת"י‏: **לא יהא טמא**.

ואפילו מעשה יד. בכת"י‏: **דאפי' מעשה יד**.

שומר ואף על פי שאינו יד בכת"י‏: **שומר אע"פ שאין יד**.

ידות היבא כתיבי — **לכל שבצרכיכם יש בכת"י: ידות היכן כתיבן וכי יתן כו' לכל צרכיכם לרבות את הידות תנור וכירים יותף טמאים הם לכם וטמאים יהיו לכם לכל צרכיכם לרבות את הידות וכי ימות כו' היא לכם לאכלה לכם לכל צרכיכם קדי**.

יד להכניס ולהוציא בכת"י‏: **יד להכניס יד להוציא**.

שומר לא כל שכן בכת"י‏: שומר שהוא מגין אינו דין שמכניס ומוציא.

יותף וגו' לכם לכל בכת"י‏: יותף טמאים הם וטמאים יהיו לכם לכל לכל.

העור והרוטב

ודנים: **יכול** נלמד מן הכתוב כי דווקא הנוגע בבשר הנבלה עצמה, הוא הנטמא בטומאת נבילה, ואולם הנוגע בעור הנבילה, הנמצא כנגד בשר מאחוריו, ואינו נוגע בבשר, לא **יהא טמא?** לכך **תלמוד לומר** (מלמדנו הנאמר) "הנוגע בנבלתה יטמא עד הערב" (ויקרא יא, לט), **"יטמא"** — להורות כי גם הנוגע באופן זה הריהו טמא. ותוהים: מאי **קאמר** [מה הוא. התנא שבברייתא זו אומר]?

שהרי נראים דבריו כסותרים זה את זה.

שבתחילה אמר כי העור אינו מטמא בטומאת נבילה, ולאחר מכן אמר כי הנוגע בעור נטמא בטומאת נבילה: **אמר רבא בתשובה, ואמרי לה [ויש האומרים אותה] בשם החכם כדי: חסורי מיחסרא והכי קתני** [חסרה הברייתא, ויש להשלימה, וכך יש לשנותה]: מן הכתוב "הנוגע בנבלתה" למדים אנו כי דווקא הנוגע בבשר הנבילה הוא שנטמא, ולא הנוגע **בעור שאין עליו כזית בשר**, והעור משלימו לכזית. שכן אין העור מצטרף לבשר לענין טומאת נבילה. יכול יהא הדין שאני מוציא מכלל טומאת נבילה אף את העור שיש עליו כזית בשר, והנוגע כנגד בשר מאחוריו, יכול לא יהא טמא, ואפילו מעשה "יד" נמי לא עביד [גם כן לא יעשה] העור, שהוא לא ייחשב כ"יד" לבשר לענין זה שייטמא הנוגע בו כאילו נגע בבשר! לכן תלמוד לומר "יטמא". שאף שאין השומר מצטרף לבשר להשלימו לשיעור כזית לטומאת נבילה, הריהו משמש כ"יד" לטומאה. ולכן אם יש בבשר כשיעור המטמא (כזית), ונגע האדם בעור אף שלא נגע בבשר עצמו — הריהו נטמא בכך.

למעלה הובאו ענייניהם של ה"יד" ושל ה"שומר" לדין הטומאה, ומרחיבים דבר זה. **תנן התם** [שנינו שם במשנה בתחילת מסכת עוקצין] **בדיני ה"יד"** לאוכל וה"שומר" לאוכל, ומה דינו של חלק אחר הדבוק לאוכל, ואולם אין הוא "יד" ולא "שומר": **כל חלק דבבר המאכל שהוא משמש כיד לדבר המאכל, שאדם אוזחו בו בשעת אכילתו את הדבר, והוא לא משמש כשומר** (כדבר המגן על דבר המאכל שלא יתקלקל) — הרי הוא **טמא** על ידי המאכל, שאם נגעה טומאה

ביד המאכל נטמא אף המאכל עצמו. וכמו כן היד מטמא את דבר המאכל, שאם היה המאכל טמא ונגעה ידו במאכל אחר — טמא. והיד אינו מצטרף לדבר המאכל להשלים לכשיעור הראוי כדי לטמא אחרים. ואילו כל שהוא משמש כשומר לדבר המאכל, ואף על פי שאינו משמש כיד — הריהו טמא על ידי דבר המאכל, וכמו כן הריהו מטמא את דבר המאכל, ואולם (שלא כ"יד") הוא גם מצטרף לדבר המאכל להשלימו לשיעור הראוי לטומאה. וכל דבר שהוא לא יד ולא שומר אף שהוא צמוד לדבר המאכל — אינו לא טמא על ידי דבר המאכל, ולא מטמא את דבר המאכל, ובוודאי שאינו מצטרף אליו להשלימו לשיעור הראוי לטומאה. ומבררים: דין זה של ידות שמביאות את הטומאה אל דבר המאכל ("מכנסת") וכן שהריהן מטמאות במגען את הנוגע בהן היכא **כתיבי** [היכן הם כתובים]? ומשיבים: **דכתיב** [שכן [אמר] בדין קבלת הטומאה בטומאת אוכלים **"וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לכם"** (שם, לח),

ובאה המלה **"לכם"** ללמדנו: **לכל שבצרכיכם**, שכל דבר שהמאכל צריך לו, מקבל השימוש במאכל. שכיון שנטמא המאכל מן השרץ המת, אף היד נטמאה עמו. ועוד **כתיב** [נאמר] באותה פרשה בטומאת נבילה **"וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם** לאכלה הנוגע בנבלתה יטמא עד הערב" (שם, לט), ובאה המלה **"לכם"** ללמדנו: **לכל שבצרכיכם**, שכל דבר שדבר המאכל צריך לו הריהו מטמא את האחרים. שכל שנגע ביד, הריהו נטמא בכך כנוגע בנבילה עצמה, ומכאן נלמד **לרבות את הידות**. ומעתה יש לנו לימוד בדין יד לענין להכניס טומאה וכן יש לנו לימוד לענין להוציא טומאה. ובאשר לשומר להכניס ולהוציא

— לא צריך קרא [מקרא] מיוחד, ללמדנו כן, שהרי בקל וחומר מיד הוא אתי [בא. נלמד]. ובאופן זה: ומה יד, שהיא קלה בהשוואה לשומר, שהרי אינה מגינה על דבר המאכל — מכנסת ומוציאה את הטומאה. שומר שהוא חמור בהשוואה ליד, שהרי הוא מגן על דבר המאכל — לא כל שכן שהוא מכניס ומוציא את הטומאה! ומעתה יש לשאול: שומר

דכתב רחמנא [שכתבה התורה] שנחשב כדבר המאכל לענין הטומאה (וכדרך שלמדנו בעמוד הקודם מן הכתוב "על כל זרע זרוע... טמא הוא לכם". שם, לו — לח), למה לי לכתבו? שמע מינה [למד מכאן] שהרי זה להשמיענו לענין לצרף, שמצטרף השומר לדבר המאכל לכלל שיעור המטמא. ושואלים: ואימא [ואומר] את הדרשות באופן שונה: יד, שקלה בדינה מן השומר — הרייה נחשבת כדבר המאכל רק לענין להכניס טומאה, ואילו שומר, שחמור בדינו מן היד — הריהו נחשב כדבר המאכל הן לענין להכניס והן לענין להוציא, אבל יד לענין להוציא, ושומר לענין לצרף — לא! ומשיבים: שתהא היד נחשבת כדבר המאכל רק להכניס טומאה, ולא להוציא, לא מצית **אמרת** [אין אתה יכול לומר]. שהרי סברה היא: **השתא עיולי מעיילא** [ענשויו. שאתה אומר כי היא מכניסה את הטומאה אל דבר המאכל שהוא טהור]. **אפוקי מביעיא** [שהיא מוציאה את הטומאה מדבר המאכל הטמא לטמא אחרים נרדף לומר]? הרי שיד מכניסה ומוציאה, ואילו שומר מכניס ומוציא (בקל וחומר מיד), ואף הריהו מצטרף. ושבים ושואלים: ואימא [ואומר] כך: היד, שהיא קלה בדינה מן השומר — נחשבת כדבר המאכל רק לענין להוציא טומאה, ולא לענין להכניס אותה. ואילו השומר, שהוא חמור בדינו מן היד — נחשב כדבר המאכל הן לענין להוציא והן לענין להכניס, אבל יד לענין להכניס ושומר לענין לצרף — לא! ומשיבים: אין לומר כן, כיון שיש לנו לימוד לענין יד יתירא [יתר. נוסף]. שכן **כתיב** [נאמר] באותה פרשה בדין טומאת כלים "יוכל אשר יפול מנבלתם עליו יטמא תנור וכירים יותן טמאים הם וטמאים יהיו לכם" (שם, לה),

עיונים

יד ה"יד" הריהי כל דבר (באדם ובבהמה, בכלי ובאוכל) שהינו חלק מדבר המשמש אותו, ולכך דין החלק כדין השלם לענין טומאה. ולכך אף הנבילה יש לה יד לטומאה. שהעצמות והקרנים והטלפים (במקום הקשה שבהן. שאינו רך. חסיד על התוספתא דעוקצין פ"ב) נעשות יד לטומאת הנבילה (רמב"ם הלכות אבות הטומאות פ"א ה"ז). וכל הנוגע או המסיט את ידות הנבילה, הרי זה נטמא כנוגע או המסיט את הנבילה עצמה (רמב"ם שם ופ"ו ה"ג).

ומה יד שאינה מגינה מכנסת ומוציאה שומר לא כל שכן ואף שהשומר אינו משמש כיד לאחיוה, סברה היא שהשומר נצרך וחשוב יותר למאכל מאשר היד. שכן הריהו מגן על המאכל, ובלעדיו נמצא המאכל אבר. מה שאין כן היד, שאין היא אלא מסייעת בידי האוכל, שאין היא צורך חשוב כל כך. ומעתה כשריבה הכתוב "לכם", לכל שבצרכיכם — אם היד נחשבת כצרכיכם, ודאי הוא שהשומר ייחשב כצרכיכם (יוס"ד).

השתא עיולי מעיילא אפוקי מביעיא כתבו ראשונים שאם הכלי נטמא אנב היד, הרי שהכלי נגדר אחר היד, וכשנטמאת היד, נטמא הכלי. ואם כן, כל שכן הוא שראוי לומר שתהא היד נגדרת אחר הכלי, וכשהכלי טמא, יוצאת טומאתו דרך היד (ר"ן). ואחרונים הקשו על סברה זו, ופירשו (שלא כפירוש הראשונים) ש"להוציא" היינו, שאם נטמא עיקר, יוצאת טומאתו ליד עצמה. ובוה פירשו כמה וכמה עניינים בסוגייתנו (ת"ח).

יד יתירא כתיב תנור וכירים יותן וגו' לכם לכל שבצרכיכם מן הדברים עולה כי התנור מקבל טומאה על ידי היד שלו שנוגעת בדבר הטמא. ואף שאין טומאה לכלי חרס נגוב, יש לומר שדין ה"יד" שונה מדין גב הכלי. שגזירת הכתוב היא שיד מכנסת טומאה, שלא כגב. ואולם לפי מסקנת הסוגיה אין צורך להעמיד כן את הדברים, שאין התנור מקבל טומאה לא מגבו ולא מידו (תוס' בכורות לח,א ד"ה היר. וכן היא כונת התוס' גדה כ"ג,א מ"ה מן התנור, ואולם קיצרו בדבריהם, וכן כתב שם בתהרא"ש). ובמקום אחר כתבו התוס' (לעיל כ"ב, ד"ה גבה) כי כונת הגמרא לרבות את הידות בתנור — להוציא, ונמצא כי "יד" הנאמר בטומאת אוכלים הריחי מיותרת, ולענין להכניס. והוסיפו אחרונים כי כאשר בהמשך הסוגיה אמרו ללמוד מטומאת תנור, היה מקום לדחות את הלימוד ולומר כי אם נלמד מטומאת תנור, כי או יש לומר שדיו לבא מן הדין להיות כדיון : שאין היד מכניס אלא מוציא (יוס"ד).

פרק תשיעי

הוליון

קיה ע"א

יכול שאני מוציא כו' — שהנוגע כנגד הבשר — לא יהא טמא, דאפילו מעשה יד לא עבד, להכניס ולהוציא טומאה לא נעביד האי שומר. דכיון דאיימענט מאלטרופוי, אפילו תורת יד האוכל לא נהיוו ליה. דשאס נגע יד האוכל הטמא בצדד אחר, לפינן לקמן דמוציאה טומאה מן הטמא לטהור. והאי שומר, לאו יד הוא, ושמיירו לא תשויה אפילו לחשינות יד? תלמוד לומר "יטמא". כל שהוא יד —

עלס שאין צו מות, וצראשו האחד צשר. טמא — אס היה טהור, ונגע היד שצכן — מנכסת טומאה לאוכל. דאף על גב דאיהו לאו אוכל הוא, מקבל טומאה כאוכל עגמו. ומטמא — אס אוכל טמא הוא, ונגע ידו צאוכל טהור — מטמאו. ואינו מצטרף — לכניסה. וכל שהוא שומר אף על פי שאינו יד — כגון עור שנגודו כזית צשר. טמא — אס היה טהור, מקבל טומאה ומניקסה לאוכל. ומטמא — אס היה אוכל טמא, ונגע שומרו צטהור — מוציא שומר את הטומאה מזה לזה. לא יד ולא שומר — כגון שער. טמא הוא — לכם לכל שבצרכיכם — לכל דבר שהוא צורך לכם צאוכל הוא, הכל טמא. הרי לך שהיד מציאה טומאה לאוכל, דהא יד גבי הצאת טומאה כתיב. וכי ימות וגו' — הרי יד להוציא, דהא נצלה לאו צת הכנסה היא שהטומאה מגופה ויד דכתיב צה — לטמוי אפתיבי כתיב. יד להכניס ולהוציא — כלומר, הרי לנו יד להכניס דטומאת אוכלין, ויד נצלה — להוציא. שומר — דכתב רחמנא לעיל מ"על כל זרע זרוע", למה לי? הכי גרסינן: ואימא יד להכניס ולא להוציא ושומר להכניס ולהוציא — כלומר, יד האמורה צאכולין — להכניס היא, אצל לא להוציא? ומנצלה לא יפסח להוציא — דלשמרינן לקמן, דשאני נצלה דטומאה חמורה. היא וכי כתב שומר — להוציא כתיב, ולהכניס — אמי צקל וחומר מיד. אצל יד להוציא ושומר לנרף ינת לן? ומשני יד להכניס ולא להוציא לא מצית אמרת דהשתא עיולי מעיילא — ואף על פי שעדיין לא ירדה לו טומאה, אפוקי מביעיא? ! הלךך, כיון דמכנסת, כל שכן דמוציאה. ושומר אמי להכניס ולהוציא — צקל וחומר, והאי דכתיבה רחמנא — לנרף כתיבה.

ואימא יד — דכתיבא צאכוליס — להוציא כתיבא, ולא להכניס. והכנסה לא אמי מהוצאה. וכתב שומר — לרבות צו אף הכנסה. אצל יד להכניס ושומר לנרף — לא. ולקמיה משני: מעיקרא כי כתיבא יד צאכולין — אחתלת טומאה כתיבא, דהיא הכנסה. ומיהו השתא משני ליה שינוא אחרינא. יד יתירא כתיבא — ועל כרחך תרמי להוצאה לא איצטריך, דל מד מייניהו להכנסה. וכיון דאיתא הכנסה והוצאה צד — ליף שומר צקל וחומר, וכי כתיבה רחמנא — לנרף כתיבה.

ואימא יד — דכתיבא צאכוליס — להוציא כתיבא, ולא להכניס. והכנסה לא אמי מהוצאה. וכתב שומר — לרבות צו אף הכנסה. אצל יד להכניס ושומר לנרף — לא. ולקמיה משני: מעיקרא כי כתיבא יד צאכולין — אחתלת טומאה כתיבא, דהיא הכנסה. ומיהו השתא משני ליה שינוא אחרינא. יד יתירא כתיבא — ועל כרחך תרמי להוצאה לא איצטריך, דל מד מייניהו להכנסה. וכיון דאיתא הכנסה והוצאה צד — ליף שומר צקל וחומר, וכי כתיבה רחמנא — לנרף כתיבה.

תוספות

שומר דכתב רחמנא למה לי שמע מינה לצרף — ואם תאמר: לפירוש רבינו תם

טומאה כמוהו, וטמא ממנו ומטמא אותו, ומכאן נלמד לרבות את הידות, שהן לצורך השימוש במאכל. שכיון שנטמא המאכל מן השרץ המת, אף היד נטמאה עמו. ועוד **כתיב** [נאמר] באותה פרשה בטומאת נבילה **"וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם** לאכלה הנוגע בנבלתה יטמא עד הערב" (שם, לט), ובאה המלה **"לכם"** ללמדנו: **לכל שבצרכיכם**, שכל דבר שדבר המאכל צריך לו הריהו מטמא את האחרים. שכל שנגע ביד, הריהו נטמא בכך כנוגע בנבילה עצמה, ומכאן נלמד **לרבות את הידות**. ומעתה יש לנו לימוד בדין יד לענין להכניס טומאה וכן יש לנו לימוד לענין להוציא טומאה. ובאשר לשומר להכניס ולהוציא — לא צריך קרא [מקרא] מיוחד, ללמדנו כן, שהרי בקל וחומר מיד הוא אתי [בא. נלמד]. ובאופן זה: ומה יד, שהיא קלה בהשוואה לשומר, שהרי אינה מגינה על דבר המאכל — מכנסת ומוציאה את הטומאה. שומר שהוא חמור בהשוואה ליד, שהרי הוא מגן על דבר המאכל — לא כל שכן שהוא מכניס ומוציא את הטומאה! ומעתה יש לשאול: שומר **דכתב רחמנא** [שכתבה התורה] שנחשב כדבר המאכל לענין הטומאה (וכדרך שלמדנו בעמוד הקודם מן הכתוב "על כל זרע זרוע... טמא הוא לכם". שם, לו — לח), למה לי לכתבו? שמע מינה [למד מכאן] שהרי זה להשמיענו לענין לצרף, שמצטרף השומר לדבר המאכל לכלל שיעור המטמא. ושואלים: ואימא [ואומר] את הדרשות באופן שונה: יד, שקלה בדינה מן השומר — הרייה נחשבת כדבר המאכל רק לענין להכניס טומאה, ואילו שומר, שחמור בדינו מן היד — הריהו נחשב כדבר המאכל הן לענין להכניס והן לענין להוציא, אבל יד לענין להוציא, ושומר לענין לצרף — לא! ומשיבים: שתהא היד נחשבת כדבר המאכל רק להכניס טומאה, ולא להוציא, לא מצית **אמרת** [אין אתה יכול לומר]. שהרי סברה היא: **השתא עיולי מעיילא** [ענשויו. שאתה אומר כי היא מכניסה את הטומאה אל דבר המאכל שהוא טהור]. **אפוקי מביעיא** [שהיא מוציאה את הטומאה מדבר המאכל הטמא לטמא אחרים נרדף לומר]? הרי שיד מכניסה ומוציאה, ואילו שומר מכניס ומוציא (בקל וחומר מיד), ואף הריהו מצטרף. ושבים ושואלים: ואימא [ואומר] כך: היד, שהיא קלה בדינה מן השומר — נחשבת כדבר המאכל רק לענין להוציא טומאה, ולא לענין להכניס אותה. ואילו השומר, שהוא חמור בדינו מן היד — נחשב כדבר המאכל הן לענין להוציא והן לענין להכניס, אבל יד לענין להכניס ושומר לענין לצרף — לא! ומשיבים: אין לומר כן, כיון שיש לנו לימוד לענין יד יתירא [יתר. נוסף]. שכן **כתיב** [נאמר] באותה פרשה בדין טומאת כלים "יוכל אשר יפול מנבלתם עליו יטמא תנור וכירים יותן טמאים הם וטמאים יהיו לכם" (שם, לה),

יש מהראשונים שפירשו כי הבונה כאן היא ליד שיש בה חלל, שמקבלת טומאה מאירה. כדין תוך הכלי (רמב"ן). ויש שחלקו בדבר ואמרו שיד חלולה אינה נחשבת כתוכו של כלי (תהרא"ש, הרי"ש, וברא"ש כלים פ"ג מ"ד שאין איר ליד כלי חרס). ועוד כתבו ראשונים שמדובר בכגון יד של עץ או של אבן המחוברת לתנר באוויר (רמב"ן). ואחרים תמזו שהרי כיון שאין היד חלולה, כיצד תקבל טומאה ללא "תוך" (רשב"א). ואולם השיבו כנגדם שכיון שהיד אינה של חרס — אין צורך שיהא לה "תוך", הגם שהכלי בכללותו כלי חרס הוא. אלא שאם היד יוצאת מגב הכלי, אינה עדיפה מגבו של הכלי, שאינו מקבל טומאה. ובמנו כן אילו יוצאת היד מתוכו, אלא ששניהו מחרס — אין היא מקבלת טומאה, שאין זה "תוך", ואין כלי חרס מקבל טומאה אלא מתוכו. ואולם כאשר מצטרפים שני הגורמים (שיוצאת מתוכו, ותאין היא של חרס). מעתה כאשר דנים בה בהתייחס לכלי בכללותו — הריהי נחשבת כ"תוך", המקבל טומאה. וכשרונים מצד היד עצמה, כיון שאינה עשויה מחרס, ואין היא צריכה "תוך". לכך היד נטמאת, ונטמא עמה הכלי (יוס"ד).

אזרה ההלכה

ולא בעור שאין עליו כזית בשר ועור משלימו לכזית העצמות והקרניים והטלפים (אפילו עיקר הרך שאם יחתך מן החי יוצא דם), והעור אף על פי שאינו מעובד, והאלל הגידים של הנבילה — אם עדיין הם מחוברים בבשר הנבלה, הריהם טמאים כמותה, ובתנאי שיהיה בבשר שיעור כזית, שאין אחד מכל אלו מצטרף לכזית. כמשנה. (רמב"ם ספר טהרה הלכות שאר אבות הטומאה פ"א ה"ז).

יכול לא יהא טמא... תלמוד לומר יטמא עור שיש עליו כזית נבילה הנוגע בציד (=חוט דק שנתפשט מן העור הסמוך לבשר. כ"מ) היצא ממנו ובשערו שנגדרו מאחוריו העור — נטמא, מפני שהעור בשערו שומר לבשר. והו דווקא כשפלטתו חיה אבל אם פלטתו סבין, אם היה מרודד — הריהו בטל אנב העור. כדברי רבא בשיטת הברייתא. (רמב"ם שם ה"א).

כל שהוא יד ולא שומר וכי' כל שהוא יד ואינו שומר — מיטמא ומטמא ולא מצטרף. וכל שהוא שומר אף שאינו יד — מטמא ומיטמא ומצטרף. וכל שאינו לא שומר ולא יד — אינו מיטמא ולא מטמא, ואין צריך לומר שאינו מצטרף. במשנה (רמב"ם שם הלכות טומאת אוכלין פ"ה הי"ב. שם ה"ה).

הי מיינייהו מייתר – כולהו להוואה לריכיו וליתו הנך – תנור וננלה. זרעים טומאה מרובה – שמקבלין טומאה מולדי טומאה, תאמר נתנור שאינו מקבל טומאה אלא מאז הטומאה! וכן מנבלה מרובה טומאת אוכלין – כדתנן מתינתין: ריבה לטמא טומאת אוכלין ממה שריצה לטמא טומאת נבלות. תנור מטמא אוכלין באוירו –

שהתנור תחלה הו, ואוכלין שניים, כדמצינן בפסחים בפרק ראשון (כג, ב). דתנו רבנן: "מוכו" – אף על פי שלא נגע. מה תוכי האמור לטמא כו'. אלמא תנור מטמא לאוכלין, אף על פי שאין נוגעין בו, תאמר צנבלה וזרעים שמאין שאין מטמאין אחרים אלא אם כן נגעו בהן. כל הנך דקאמר "ומי מיניה" – צננין אב קאמר, טימא כאן וטימא כאן, מה מנינו כאן שהיך מוילאה טומאה לאחרים, אף כאן יד מוילאה טומאה לאחרים. הי תיתי – איזו מהן לא תכמוז, ומי מינייהו? ותיתי מההך – הדין השואל שבהם שהן טמאין, וידן מוילאה טומאתן לאחרים. אף אי אביא זרעים טמאים, שהיא ידן מוילאה טומאתן לאחרים. אמר רב הונא בריה דרב יהושע – הא דהכשר – לאו פירכה היא. דהיינו גמר מלאכה דידהו, ותנור נמי צנלו גמר מלאכה – לאו טמא הוא. מה להנך שכן מיטמאין – קצלו הטומאה שלא צניעה. דהא אמרין צ"ל הדבש" (חולין קטז, ב) דמה הדין פריקין כל דהו. אלא יד דנבלה – מייתר, דמייתר דמייתר מהנך. דכי פרכס: מה לזרעים שכן טומאתן מרובה! תנור יוכיח. מה לתנור שכן מטמא אחרים מאוירו! – זרעים יוכיחו. וחור הדין, הדין השואל שבהם שהן טמאין וידן מוילאה טומאה לאחרים, אף אי אביא צנבלה. אלמא, מייתר יד דנבלה להוילא. למה לי דאם אינו ענין לה – דהא אביא צנבלה הדין. תנהו ענין ליד דעלמא – לאוכלין. ואם אינו ענין להוילאה, דהא צניעה יד כתיבא, תנהו להכנסה – הרי יד להכניס ולהוילא ושומר לזרף. שלא תאמר דיו – אי לא הוה כתיבא צנופה וגמרה מהנך – הוה אמינא: דיו ליד צנבלה הלמדה מאלו, להיות כאלו. דמה אלו – לא מטמו אדם, אף צנבלה, הואיל ויד דידה מהנך אחיא – לא טמא אדם דרך ידה. כגון תחז קיסס – כתיבא צנבלה, להיות לו יד, ונגע אדם בו לא יטמא עד שיגע צנבלה עגמה. וכן עגס של צנבלה עגמה נמי, דהוילא יד. ושומר דנבלה – דרבינן לה לעיל, דאמר: יכול

ובאה המלה "לכם" – ללמדנו: לכל שבצרכיכם, שכל דבר שהכלי צריך לו, מקבל טומאה כמורה, וטמא ממנו ומטמא אותו, ומכאן נלמד לרבות את הירדות, שהן לצורך השימוש בכלי. שכיין שנטמא הכלי מן השרץ המת, אף היד נטמאה עמו. ומעתה נמצא כי שני לימודים יש לנו לירדות, האחד לענין הכנסת טומאה והשני לענין הוצאת טומאה. ואילו שומר לענין הכנסה והוצאה אינו צריך לימוד (שנלמד בקל וחומר מירדות), ובא הלימוד מ"על כל דבר זרוע" לענין הצטרפות לכדי שיעור. ושואלים על כך: מבין שני המקראות הללו, בטומאת אוכלים ובטומאת כלים, הי מינייהו מייתר (מי מהם מיותר), שבאת לדורשו לענין יד להכנסת טומאה? שהרי נצרכי שניהם להיכתב. שכן אם לכתוב רחמנא (שכתוב התורה) בורעיים

(בטומאת אוכלים) בלבד, וליתו הנך מינייהו (ויבואו, יילמדו אלה, טומאת כלים וטומאת נבילה מהן) – אין לומר כן, כיון שאפשר לדחות את הלימוד: מה לזרעים (טומאת אוכלים), שיש בהם צד חמור בהשוואה לאלה, שכן טומאתן מרובה, שהרי הם מקבלים טומאה אף מולד הטומאה, תאמר בכלים שאין טומאתם מרובה, שאינם מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה. וכן מרובה טומאת אוכלים מטומאת נבילה, כדרך ששנינו במשנתנו שריבה לטמא טומאת אוכלים מטומאת נבילה! ואם לכתוב רחמנא (שכתוב התורה) רק בתנור (בטומאת כלים), וליתו הנך מיניה (ויבואו, יילמדו אלה, טומאת כלים וטומאת נבילה מהן) – יש לדחות: מה לנבלה שיש בה כמה צדדים של חומרה בהשוואה לאלה, שכן היא מטמאה אדם, וכן שהיא מטמאה במשא (אם נושא אותה גם בלי לנגוע בה), ועוד שהטומאה יוצאה מגופה ואינה באה אליה מבחוץ! ומשיבים: אכן חדא מחדא לא אתיא [אחת מאחת אינה באה, נלמדת], שאי אפשר ללומדה מהלכה אחת, ואולם עדיין מיותר הוא כתיב אחד, שכן יש אפשרות שתיתי חדא מתרתי (שכתובא, תילמד הלכה אחת משתיים). ושואלים על כך: הי תיתי [אין תבוא, תילמד אחת משתיים]? לא לכתוב רחמנא (שלא תכתוב התורה) בורעיים (בטומאת אוכלים), אלא רק בטומאת כלים וטומאת נבילה, ותיתי מהנך (ושכתובא, תילמד מאלה, טומאת כלים וטומאת נבילה) – יש לדחות: מה להנך [לאלה] שכן יש בהן צד חמור שאין בטומאת אוכלים, שההיך מטמאין אף שלא בהכשר, שאין צריך להכשיר אותם תחילה (בנתינת משקה עליהם) לקבל טומאה כדי שייטמאו ויטמאו, תאמר בורעיים הקלים בדינם, שהרי אין הם מטמאין אלא בהכשר! אמר רב הונא בריה [בנו] של רב יהושע: אין זו פירכה, שכן פירות שלא הוכשרו, כתנור שלא נגמרה מלאכתו דמי [נחשב], ואף תנור כזה אינו מקבל טומאה. אלא פריך הכי [הקשה כן]: מה להנך [לאלה] שיש בהם צד חמור בהשוואה לטומאת אוכלים, שכן הם מטמאין אף שלא בניגיעה, שהרי תנור נטמא מן השרץ הנמצא באוירו ובלא שנגע בו. וכן הנבילה נטמאת מאליה, בלא דבר חיציני שנגע בה. תאמר בורעיים הקלים בדינם בהשוואה לאלה, שהרי אין הם מטמאין אלא בניגיעה! ואם לא לכתוב רחמנא [לא תכתוב התורה] בתנור, אלא רק בטומאת אוכלים ובטומאת נבילה, ותיתי מהנך (ותילמד מאלה, טומאת אוכלים וטומאת נבילה) – יש לדחות: מה להנך [לאלה] שיש בהם צד חמור בהשוואה לטומאת כלים, שכן הם מין אוכל, ואילו תנור ושאר כלים אינם מין אוכל! ואם [כן הוא גם כן], אפשר ללמוד כך. ושואלים: אלא מעתה שלמדנו לענין טומאת נבילה, לימוד זה של יד בכתוב שבטומאת נבלה למה לי? ומשיבים: אם אינו ענין ללמדנו ליד לטומאת נבלה, תנהו ענין ליד דעלמא [בבבלי] שבעניני אוכלים. ומעתה נסכם: הרי לפנינו לימוד לענין יד להכניס טומאה, ויד להוציא טומאה, ושומר נלמד בקל וחומר מיד שאף הוא מכניס ומוציא, ובא הלימוד ("על כל זרע זרוע") לענין לצרף את השומר מיד הדין להכניס ומוציא, ושומר מכניס ומוציא – לענין בטומאת נבלה אצטרף [הוצרף]. דאי לא כתב רחמנא [שכן אם לא היתה כותבת התורה] בנבלה, הוה אמינא [הייתי אומר] כי דיו לבא מן הדין (הלכה הנלמדת ממידת גזירה שווה, כדין יד בטומאת נבילה הנלמדת מטומאת אוכלים וטומאת כלים) להיות כדנור (כהלכות המלמדות בגזירה שווה). ומעתה הייתי אומר כי מה הנך [אלה, אוכלים וכלים] היד שלהן לא מטמא אדם, אף יד הנבלה לא מטמאה אדם! אלא יש לומר כי יד בטומאת נבלה אכן מוצרף צריך [צריכה להיכתב], ואולם הכתיב המלמד לענין שומר בטומאת נבלה הוא שלא צריך. ומעתה יש לברר: למאי הלכתא כתיביה רחמנא [קנה], לאיזו הלכה כתבה אותו התורה? אי לאיצטרופי [אם לענין צירוף] השומר עם הבשר להשלימו לשיעור כזית לטמא – הרי כבר אמרת כי השומר לא מצטרף, וכפי שלמדנו כי מתמעטים השומרים מטומאת נבילה. ואם לענין להוציא את הטומאה – אף לכך אין צורך בכתוב, שהרי במידת קל וחומר מיד הוא אתי [בא, נלמד]. אלא, אם אין ענין לשומר דנבלה, תנהו ענין ליד של טומאת נבלה, ואם אינו ענין ליד של טומאת נבלה, תנהו ענין ליד דעלמא [בבבלי]. ומעתה נסכם: נמצאנו למדים יד לענין להוציא, ויד לענין להכניס, ושומר לענין לצרף.

מסורת הש"ס
ג. תוספתא גיטין פ"ב ה"ו.
מכילתא דר"י פ"א, ב. תוי"כ
בריתא דרי ישמעאל פ"א.
פ"א, ד. פ"ו, יח. פ"ח, ת.
פ"ב, יד. פסחים יח, ב. ב"ק
יח, ב. כד, כה. א. לו, ב.
כג, בי"מ מא, ב. צה, א. ב"ב
ק"א, א. שבעות לא, ב. זבחים
תורה ש. שטא. שמו. תצא.
תקו. תקצא. תקמו. תשמב.

גדרות
ומטמאה במשא וטומאה יוצאה מגופה חדא מחדא בכת"י: **ומטמא במגע ובמשא** וטומאה יוצאה עליה מגופה מחדא. הי תיתי בכת"י: מהי תיתי.
מטמאין אלא בהכשר בכת"י: **מטמאין שלא בהכשר**.
אין הכי נמי אלא בכת"י: **הכי נמי אלא** יש בכת"י: **אלא**.
דעלמא יד להכניס יד להוציא בכת"י: **דעלמא יד להוציא יד להכניס**.
אף נבלה לא מטמאה אדם בכת"י: **אף נבלה נמי לא מטמא אדם**.
ולהוציא קל וחומר מיד בכת"י: **ואי להכניס ולהוציא אמרת ק"ו מיד**.

תוספות

ורבינו שמואל דבעו כביצה לקבל טומאה, מנלן צירוף בשומר להכניס? דאימא: קרא אתא להוציא? ויש לומר: כיון דיד מכניס ומוציא, ושומר מכניס ומוציא – לענין צירוף שומר נמי לא שטא.

שם. ועוד כתבו שדרך השרצים ושאר המטמאים שהם באים אצל הדברים הלחים ולא אצל היבשים. ועשתה התורה הרחקה יתירה, לטמא אף את אלה שלאחר שהיו לחים (שניטנו מים ושאר משקים עליהם), חזרו והתייבשו. שכן לא ניתן דברינו לשיעורים (רמב"ן על התורה שם). **מה להנך שכן מטמאין שלא בניגיעה תאמר בורעיים וכו'** אכן אף שהורעיים יכולים להטמא שלא בניגיעה, וכגון במשא ובאוהל – אין הפירכה מתייחסת לכלל דיני טומאת הכלים והנבילות בהשוואה לדיני טומאת האוכלים. אלא למדובר בפרשה, שהכתוב מדבר על שרץ שטימא את הורעיים בניגיעה. מה שאין כן בטומאת נבילה וטומאת תנור שמדובר בהן כשנטמאו שלא בניגיעה. והוא שפירש רש"י שהיא "פירכה כל דהו", שהרי אין כאן צד של חומרה שיש באלה ואין בו, אלא עקרה של הפירכה הוא שיש צד משותף באלה שאינו קיים בשלישי (וי"ט).
ועוד כתבו, וכגיירסה שלפנינו "מטמאין" (ולא "מיטמאין" כגיירסת רש"י), שהנבילה מטמאה במשא, וכן התנור מטמא אוכלים באוירו. אבל אוכלים אינם מטמאים דבר אחר אלא במגע (רש"י).

עיונים

פירות שלא הוכשרו כתנור שלא נגמרה מלאכתו דמי כתבו ראשונים כי כל אוכל שבעולם מקבל טומאה אלא משיבואו עליו (לאחר שנעקר מן הקרקע) אחד משבעה המשקים המכשירים לקבלת טומאה. ואף שגזירת הכתיב היא, מכל מקום יש לתת בו טעם: לפי שהתורה אינה מחשיבה דבר שחולו עליו דינים שבו אלא משעה שנגמרה מלאכתו. ולכן גם בענין הטומאה אמרה תורה שאין דיני טומאת הפירות וטהרתם אלא מגמר מלאכתם. ומכיון שדרך בני אדם בקצת פירות וירקות להדיחם מעפרם קודם שיאכלום, בא הכתיב לומר כן בכל הפירות והירקות, שלא יהיו נקראים "אוכל" עד שיוכשרו במים ומשעם זה אמרו בדיני הכשרת הפירות והירקות לקבלת טומאה שהכשרם הוא ברצון הבעלים (חינוך). וכן כתב ברש"י על התורה, (ויקרא יא, לח) שענין ההכשר הוא שחול עליהם שם "אוכל". וכיוצא בדבר כתבו עוד כי "מי שרוצה לתת טעם במצות לפי דרך ארץ ולתשובת המניין: לא חזיק הקדוש ברוך הוא טומאה למניני אוכלים ומשקים עד שתקנם לצורך מאכל. ונתינת מים היא תחילת תקינם ועיקר חשיבותם לצורך אכילה (רשבים) על התורה

בל הבשר

ושואלים על הסבר זה: מדוע אומר אתה כי אם אינו ענין לשומר בענין טומאת נבילה תנהו ענין ליד בכלל, אימא [אמוך] באופן אחר: אם אינו ענין לשומר בטומאת נבילה תנהו ענין לשומר דעלמא [בכלל], לכל דברי מאכל. ואף שכבר למדנו מן הכתוב "על כל זרע זרוע" (ויקרא יא, לז) לענין שומר בכלל האוכלים,

עדיין נצרכים אנו לשני לימודים: האחד בדין שומר לענין להכניס את הטומאה לדבר המאכל, והשני בדין שומר לענין לצרף אותו להשלמת שיעור, אבל בדין יד להכניס את הטומאה — לא למדנו, ואין לנו כל מקור המלמדנו כן! אלא כך צריך לומר: אכן אין למדים דין יד לענין הכנסת טומאה מהכתוב המיותר הנאמר בטומאת נבילה, ויש לשוב לאופן ההסבר הנאמר למעלה: שכן למדנו יד לענין הכנסת הטומאה מן הכתוב "לכס" האמור בטומאת זרעים, וביחס למה ששאנו על כך שמא בא הכתוב הזה ללמד לענין יד קשה, כי מעיקרא [מתחילה, ביסודו] של הכתוב "וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לכס" (שם, לח), כי כתיבא [כאשר הוא נאמר] ללמדנו דין יד, לענין הכנסה של הטומאה כתיבא [הוא שנאמר]. ומעתה יש איפוא לסכם ולומר כי יד לענין הוצאה נלמדת בקל וחומר מיד לענין הכנסה, וכן דין שומר בטומאת אוכלים להכנסה ולהוצאה נלמד

בקל וחומר מדין יד, ואילו דין שומר בטומאת אוכלים לענין צירוף נלמד מן הכתוב "על כל זרע זרוע". ומקשים: אלא מעתה, הלימוד לענין שומר בטומאת נבלה הנלמד מן הכתוב "טמא", למה לי? ומשיבים: נצרך הדבר לגופיה [לגוף]. ללמדנו שנוהג דין שומר בטומאת נבילה. ושואלים על כך: ולמאי [וְקָמָה, לאיזה ענין] נצרך להשמיענו לגופו? אי [אם] תאמר שבא לענין אצטרופי [צירוף] של השומר להשלמת שיעור טומאת נבילה בכזית — הרי כבר אמרת במשנתנו כי השומר לא מצטרף להשלים לשיעור טומאת נבילה. אי [אם] תאמר שבא לענין להכניס טומאה ולהוציא אותה — אין צורך בכתוב מיוחד להשמיענו כן, שהרי בדרך לימוד של קל וחומר מיד אתיא [באה, נלמד הדבר]. שכן חמור הוא שומר מן היד (שכן היד אינה מגינה, ואילו השומר מגן)! ומשיבים: אף שבא הדבר מקל וחומר, מילתא דאתיא [דבר שבא. יכול להילמד] בקל וחומר, בכל זאת יש וטרח וכתב לה קרא [טורח וכותב אותו המקרא] ואין זה נחשב ליתור. ומעתה יודעים אנו שכדרך שהיד מוציאה את הטומאה, כן השומר מוציא את הטומאה, מדרשת הכתוב. ושואלים: אי הכי [אם כך] אתה אומר שהתורה משמיעתנו גם דבר שיכול להילמד במידת קל וחומר, מעתה שומר דעלמא [בכלל, בטומאת אוכלים]. שאמרנו בו מקודם כי משום שאין צורך להשמיענו לענין הכנסה והוצאה (כי נלמד הדבר בקל וחומר מיד), יש לומר כי בא הכתוב ללמדנו דין צירוף. ועתה אימא [אומר] לך כך: אף בשומר בא הכתוב לענין להכניס טומאה ולהוציאה. וטעם הדבר שנכתב דבר בתורה, אף שהוא נלמד בקל וחומר: כי מלתא דאתי [ודבר שבא. יכול להילמד] בקל וחומר, יש וטרח וכתב לה קרא [טורח וכותב אותו המקרא] ואומרים: אף על פי כן, היכא דאיכא למידרש דרשינן [במקום שאפשר לדרוש את המקרא להשמיענו דין חדש, דורשים אנו], ואין אנו אומרים שהפסוק בא רק ללמד מה שאפשר ללמוד בקל וחומר. ועוד מביאים בענין זה כי רב חביבא אמר בהסבר הדברים שלמדים אנו דין יד להכנסה משומר בטומאת נבילה. שאם אינו ענין לעצמו, שהרי הוא נלמד בקל וחומר מיד בטומאת נבילה, תנהו ענין ליד בטומאת אוכלים, וללמדנו דין יד לענין הכנסת טומאה. ובאשר לשאלה מדוע אין אנו אומרים תנהו ענין לשומר בטומאת אוכלים ולענין הכנסה וגם לענין צירוף — אין לומר כן, כי שאני [שונה, מיוחד] הוא דין שומר בטומאת נבלה, כיון שאין הוא מצטרף לבשר להשלים לשיעור טומאה (כדין שומר בטומאת אוכלים), אלא הריהו רק מכניס ומוציא את הטומאה, ונמצא שכמעשה יד קא עביד [הוא עושה]. שהרי גם היד אינה אלא מכניסה ומוציאה את הטומאה, לכך דווקא איד [על היד] ולא על השומר שדינן ליה [משליכים אנו. דנים אנו, אותו כתוב] ללומדו באם אינו ענין לעצמו, תנהו ענין ליד.

למעלה (ק"ב), הוסבר כי דין שומר לענין צירוף בטומאת אוכלים נלמד מן הכתוב "על כל זרע זרוע אשר זרוע", שתוספת הלשון "אשר זרוע" באה ללמדנו שדברי האוכל מיטמאים כדרך שבני אדם מוציאים את הזרעים לשדה לזריעה, חיטה בקליפתה ושעורה בקליפתה. ומביאים כי מתקיף לה [מקשה על כך]. על דרשה זו רב יהודה בר ישמעאל מהלכה הא דתנן [זו ששנינו במשנה]: הפיטמא (הבליטה שבראש הפרי, במקום בו נשרה ניצתו) של המצטרפת לפרי עצמו, להשלים שיעורו לשיעור כביצה. שהרי הפיטמה הינה שיעור שומר לפרי, שאם תינטל יירקב הפרי. והנין (הפרח, כעין שיער שמסביב לפיטמה) שלו — אין מצטרף, שאין הנץ נחשב שומר לפרי, אלא הוא שומר לשומר. ויש לשאול: ואמאי [ומדוע] מצטרפת הפיטמה להשלים את שיעור פרי הרימון, והרי קרי [קרא] כאן הכתוב "על כל זרע זרוע אשר זרוע", שלמדנו ממנו דין שומר המצטרף משום שדין השומר הוא כדרך שבני אדם מוציאים לזריעה בשדה. ואילו ברימונים ליכא [אין כאן] "כדרך שבני אדם מוציאים לזריעה", שהרי אין זורעים את זרעי העצים, אלא נוטעים שתילים. ואם נוטעים עץ רימון — כבר נשרה אותה פיטמה!

עיונים

אלא מעיקרא כי כתיבא יד אהכנסה כתיבא בכונת הביטוי הרחב "אלא מעיקרא כי כתיבא יד" הראו המפרשים כי אפשר לומר שנגררת המלה "מעיקרא" בעקבות המלה "אלא", ומעתה כונת הביטוי "אלא מעיקרא": אלא מכח השאלה שנשאלה עתה יש לשוב אל ההסבר הראשון, שבתחילת הסוגיה, שיד לענין הכנסת טומאה נלמד מן הכתוב בטומאת אוכלים. וכן יש לשוב ולדין מחדש בשאלה שנשאלה בתחילת הסוגיה, שחידוש גדול הוא יותר לענין הכנסת טומאה מאשר לענין הוצאתה. ועל כך יש להשיב "כי כתיבא יד אהכנסה כתיבא" — הכוונה: שאין לומר כן, שהרי הפסוק המלמד עוסק בהכנסת טומאה ולא בהוצאתה (רש"י בתחילת דבריו).

ואולם אפשר גם לומר כי אין המלה "מעיקרא" נגררת אחר המלה "אלא", והכוונה: אלא מכח השאלה שנשאלה עתה יש לחזור מהסבר זה, ולשוב להסבר שהוצע לפני כן בתחילת הסוגיה. ובאשר לשאלה שנשאלה על אותו הסבר משיבים: אין לומר כן, שכן "מעיקרא כי כתיבא יד אהכנסה כתיבא", והכוונה: ביסודו של הכתוב מדובר באוכלים בתחילת טומאתם, כשהם מוכשרים לקבל טומאה, ונטמאים במגע השרץ המת בהם. ולכך חייבים להעמיד את הכתוב המלמד לענין יד בהכנסה, ואילו יד בהוצאה תילמד מקל וחומר ממנה (רש"י בהמשך דבריו).

כי כתיבא יד אהכנסה כתיבא שאל ר' אליהו (כמובא בתוס') מנין לנו דין יד בטומאת סתם כלים (שאינם כתנור), שהרי אף שלמדנו מן הכתובים שלפנינו דין יד בטומאת אוכלים ובטומאת תנור ובטומאת נבילה, עדיין אין ללמוד מאלה שיחול דין יד גם בשאר כלים, שכן יש לפרוך: מה לכל אלה שחמורים הם בהשוואה לטומאת שאר כלים, שכן אין להם טהרה במקוה.

והשיבו כי נלמד דין יד בשאר כלים מדרשה המובאת בתורת כהנים על הכתוב "והנגוע בהם" — לרבות את הידות. שאף שלא נאמר במפורש כי בידות שאר כלים המדובר, נראה כי בהם מדובר. אכן אם לא היה נאמר אלא מקרא זה בלבד, ובלא מקראות אלה שלפנינו לענין שאר הטומאות — היינו מעמידים אותו דווקא באלה, שחמורה טומאתם מטומאת שאר הכלים (תוס').

אלא שומר דנבלה למה לי שכן כל דיני היד נצרכו להילמד מן הכתובים, הן דין יד בטומאת אוכלים לענין הכנסה (ואילו לענין הוצאה, ילמד בקל וחומר ממנה), והן דין יד בטומאת כלים, ואף דין יד בטומאת נבילה — שהרי אילו היה דין יד בטומאת נבילה נלמד מדין יד בטומאת כלים וטומאת אוכלים, היה מקום לומר "ידו לבא מן הדין להיות כדון", ומעתה כשם ששתי אלה אין היד שלהן מטמאת אדם, כך גם היד של טומאת נבילה לא תטמא אדם (מכבואר בסוגיית עמוד

הוליון

קיה ע"ב

ואימא אם אינו ענין לשומר דנבלה תנהו ענין לשומר — דאוכל, דהא שומר ושומר הוא. דאף על גז דכתיב נהו שומר אחרינא, חד להכניס, דהא לא כתיבא ציד, דליתי שומר מינה, וחד ללרף. ושומר להוציא — מיד ילף, אכל יד להכניס — לא איתרנאי. אלא מעיקרא כי כתיבא יד אהכנסה כתיבא — כלומר, הא דפרכינן

מרישא "אימא יד להוציא, ולא להכניס" — לאו פירכא היא. דכי כתיבא יד נבאכלין — אחסלת טומאתן כתיבא, כשהן מקבלין אותה מן השקר. וכיון דמכנסת, כל שכן דמוציאה. ושומר להכניס ולהוציא — מקל וחומר אחי, שומר זורעים — ללרף. אלא שומר דנבלה למה לי — בשלמא כולה זריכי, ואפילו יד דנבלה — שלא תאמר דיו, אלא שומר דנבלה למה לי, הא לא מנטרף! ואי להכניס ולהוציא בא — כיון דכתיבא יד ננבלה, אחי שומר בקל וחומר מינה. אי הכי — דאמרת טרס וכתב, שומר מנא לך דמנטרף? הא לאו זירוף נהדיח כתיבא! ומשום דלא אנטריך להכניס ולהוציא, שדית ליה אזירוף — אימא: להכניס ולהוציא אפא. ואף על גז דנקל וחומר מיד אחי, מילתא דאחיא נקל וחומר טרס וכתב לה קרא. רב חביבא אמר — לעולם כדאמרינן מעיקרא דשומר דנבלה דלא אילטרין, תנהו ענין ליד. ודקפרכת: אימא, תנהו ענין לשומר דעלמא, אכל יד להכניס לא אשכתן — לאו פירכא היא. דכיון דמעשה יד עבד, שאין מנטרף כשאר שומרים אלא מכניס ומוציא כמעשה יד,

מסתברא דימורא ידיה דלא אילטרין. איד שדינן ליה — להיות ענין ליד דעלמא. והשמא כולהו זריכי, כל ידות דכתיבי להוציא זריכי: דחדא מאידך לא אחיא, כדאמרן. ודנבלה — משום שלא תאמר דיו, שומר דנבלה — להיות ענין ליד דהכנסה, ושומר דאוכלים — ללרף. הפיטמא של רמון — הוא שומר על פיו, והנץ שומר אחר על גבי הפיטמא, כמו שיש על אגוזים שומר על גבי שומר. אין מצטרף — דאין שומר על גבי שומר, כדאמרינן לקמן. פיטמא מיהא מנטרף, ואמאי? הא ליכא למימר "כדרך שבני אדם מוציאין לזריעה", הא לאו זרעים נינהו. וכשנוטעין אילן, אין נוטעין אלא יחור. ואם נוטעין רמון — כבר נשרה אותה פטמא, שהיא כעין פרח שנראש התפוחים! וממתנין נמי דקמני: עור מנטרף משום שומר — הא לא כתיב שומר אלא זרעים, וטעמא: משום זרועי ליה נהדיח הוא!

תוספות

מעיקרא כי כתיבא יד אהכנסה כתיבא — הקשה רבי אליהו: מנלן ידות בכלים דעלמא? דמיד דזרעים ותנור ונבלה לא אתו — דמה להנך שאין להם טהרה במקוה! ונראה: משום דדרשינן בתורת כהנים: "והנגוע בחץ" — לרבות את הידות. וההוא אפשר דלשאר כלים איצטרך. ואי לא כתיב אלא ההוא קרא לחודיה, הוה מוקמינן ליה בדמסתבר טפי.

דאיכא למידרש דרשינן [במקום שאפשר לדרוש את המקרא להשמיענו דין חדש, דורשים אנו], ואין אנו אומרים שהפסוק בא רק ללמד מה שאפשר ללמוד בקל וחומר. ועוד מביאים בענין זה כי רב חביבא אמר בהסבר הדברים שלמדים אנו דין יד להכנסה משומר בטומאת נבילה. שאם אינו ענין לעצמו, שהרי הוא נלמד בקל וחומר מיד בטומאת נבילה, תנהו ענין ליד בטומאת אוכלים, וללמדנו דין יד לענין הכנסת טומאה. ובאשר לשאלה מדוע אין אנו אומרים תנהו ענין לשומר בטומאת אוכלים ולענין הכנסה וגם לענין צירוף — אין לומר כן, כי שאני [שונה, מיוחד] הוא דין שומר בטומאת נבלה, כיון שאין הוא מצטרף לבשר להשלים לשיעור טומאה (כדין שומר בטומאת אוכלים), אלא הריהו רק מכניס ומוציא את הטומאה, ונמצא שכמעשה יד קא עביד [הוא עושה]. שהרי גם היד אינה אלא מכניסה ומוציאה את הטומאה, לכך דווקא איד [על היד] ולא על השומר שדינן ליה [משליכים אנו. דנים אנו, אותו כתוב] ללומדו באם אינו ענין לעצמו, תנהו ענין ליד.

למעלה (ק"ב), הוסבר כי דין שומר לענין צירוף בטומאת אוכלים נלמד מן הכתוב "על כל זרע זרוע אשר זרוע", שתוספת הלשון "אשר זרוע" באה ללמדנו שדברי האוכל מיטמאים כדרך שבני אדם מוציאים את הזרעים לשדה לזריעה, חיטה בקליפתה ושעורה בקליפתה. ומביאים כי מתקיף לה [מקשה על כך]. על דרשה זו רב יהודה בר ישמעאל מהלכה הא דתנן [זו ששנינו במשנה]: הפיטמא (הבליטה שבראש הפרי, במקום בו נשרה ניצתו) של המצטרפת לפרי עצמו, להשלים שיעורו לשיעור כביצה. שהרי הפיטמה הינה שיעור שומר לפרי, שאם תינטל יירקב הפרי. והנין (הפרח, כעין שיער שמסביב לפיטמה) שלו — אין מצטרף, שאין הנץ נחשב שומר לפרי, אלא הוא שומר לשומר. ויש לשאול: ואמאי [ומדוע] מצטרפת הפיטמה להשלים את שיעור פרי הרימון, והרי קרי [קרא] כאן הכתוב "על כל זרע זרוע אשר זרוע", שלמדנו ממנו דין שומר המצטרף משום שדין השומר הוא כדרך שבני אדם מוציאים לזריעה בשדה. ואילו ברימונים ליכא [אין כאן] "כדרך שבני אדם מוציאים לזריעה", שהרי אין זורעים את זרעי העצים, אלא נוטעים שתילים. ואם נוטעים עץ רימון — כבר נשרה אותה פיטמה!

הקודם. ואולם יש מקום לשאול ביחס לשומר בטומאת נבילה מדוע נצרכים אנו ללימוד המרבה אותו, שהרי אין הוא מלמדנו דבר שלא ידענהו (רש"י).

אי להכניס ולהוציא קל וחומר מיד אתיא תהו אחרונים מה מקום יש לומר בטומאת נבילה שיהא דין הכנסה בשומר, והרי הנבילה היא עצמה טמאה, שטומאתה אינה באה לה מבחור, ואין השומר נצרך להכניס בה טומאה. והשיבו כי האפשרות שהוצעה עתה "להכניס ולהוציא" אינה מתייחסת לשומר בטומאת נבילה, אלא לדרשות אחרות (אם לענין שומר בטומאת נבילה או לענין שומר בטומאת אוכלים). וכך היא כוונת הדברים: האם בא הכתוב ללמדנו לשומר בטומאת נבילה ולענין הוצאת הטומאה, או שמא בא הכתוב ללמדנו לשומר בטומאת אוכלים (ובדרך של "אם אינו ענין לטומאת נבילה, תנהו ענין לטומאה זו), ולענין הכנסת הטומאה. ועל כך באה הדרחיה שאין צורך לא בזה ולא בזה, שכן הם נלמדים בקל וחומר (מהרש"א).

הפיטמא של רמון נחלקו מפרשים בהסבר הדברים. יש שאמרו שהכוונה לפרח הגדול בראש הפרי, וכעין הפרח שגדל בראשי התפוחים (רש"י). ויש שכתבו שהפיטמה היא דד הנתון בתוך היכוס" (כלשון המפרשים במסכת עוקצין) שבראש הרימון (ואותה היכוס" נקראת "מסרק" על שם שעשויה פנימות פנימות (ערך). ואחרים כתבו שהכוונה היא לכעין הסתעפות קטנה בראש הפרי, הנחשפת כאשר מסירים את היכוס" (רמב"ם פיהמי"ש).

קרי כאן על כל זרע זרוע וליכא שכן אינה דומה דרך נטיעתם של עצים לדרך זריעתם של תבואות, שהרי אין העצים נורעים אלא ניטעים כשתילים. ומעתה אין אופן בנטיעת רימון שתהא באותה עת פיטמה בו. ואילו מן הדרשה "כדרך שבני אדם מוציאים לזריעה" למדנו שהדבר המצטרף לפרי הוא זה שהיה עמו בעת זריעתו, כקליפות גרגירי החיטה והשעורה. ועוד הוסיפו כי גם אם יעמוד אדם ושתול עץ רימון — אין בעץ זה פיטמה, שכבר נשרה לפני הנטיעה (רש"י). ועוד כתבו כי בעת שנוטעים עץ רימון כעץ ולא כחומר, מסירים לפני כן את הפיטמה. ולכך אין אופן שבו ניטע רימון ופיטמתו אתו (ר"ן).

אורח ההלכה

הפיטמא של רמון מצטרפת והנץ שלו אין מצטרף הפטמה של רימון — מצטרפת לטמא ולהיטמא. והנץ שלו — אינו מצטרף. במשנה. (רמב"ם ספ"ר טהרה הלכות טומאת אוכלין פ"ה הכ"א).

מסורת הש"ס

א. פסחים יח.ב. ע"ב.
ב. יומא מג.א. סוטה כט.א.
ג. י"מ צד.ב. סנהדרין מ.ב.
ד. מא.א. זבחים קג.ב. ילקו"ש תורה שכו. תקלד. תרכה. תתפד.

ב. עוקצין פ"ב מ"ג.

גדרות

אימא לך להכניס ומילתא דאתי בכתי"מ: **נמי מילתא דאתי** ויש בכתי"י: **אימא לך להכניס ולהוציא ומילתא.**

היכא דאיכא למידרש בכתי"מ: **כל היכא דאיכא למידרש.**

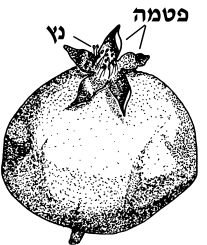
רב חביבא בכתי"מ: **רב חיננא.**

יהודה בר ישמעאל בכתי"מ: **יהודה בר שמואל בר מרתא.**

ואמאי קרי כאן על כל זרע זרוע בכתי"מ: **קרי כאן על כל זרע זרוע אשר זרוע.**

העולם

רימון, פיטמא, נץ

תלתא קראי — "זרע" "זרוע" "זרוע". יש יד לטומאה — להכניס ולהואיל, כדלמרינן. ואין יד להכשר — אין תורת יד לענין הכשר. שאם הוכשרה היד — לא הוכשרו הזרעים. מקרא נדרש — לכל "לכס" דנפקי דות מיניה, נדרש לפניו — א"טמא הוא". ולא לפני פניו — א"וכי יותן מיס", דהוא יושא דקרא. תחלת טומאה הוא — ויש לו יד טומאה. וכשם שאין — זרעים מקבלין טומאה אלא לכשיתלשו, כדלמרינן בתורת כהנים: אם אתה אומר מחוברין טמאין — טימאת את הכל, שאין לך מחוברין שאין שריס מניין אכלס. פול — פחות הרבה מכזית. אין יד לפחות מכזית — אם יש אוכל פחות מכזית, כגון פול או חצי זית צפר, וכו' יד, והי הן עם אוכלין כצניפה. ונגעה טומאה ציד — הואיל ועיקרו אינו כזית ציד, אין חשבו להיות לו יד, והכל טהור. אכל יש שומר לפחות מכזית, ובלגז שיהא כפול. וכן אין שומר לפחות מכפול — לא להצטרף לענין כצניפה, ולא להכניס ולהואיל. כגון עם וכו' מות פחות מכפול, והוא עם אוכלין כצניפה, או עדשים צרביטיהם. ורבי יוחנן אמר כו' ויש שומר לפחות מכפול — אכל יד לפחות מכפול — לא, מדלא ערביניהו ותני "יש יד ויש שומר לפחות מכפול". והכניס ראשיהן השנים — אופן ראשין שאין צפר עליהן, והן של מת. הבית טמא — המאהיל על היד, כמאהיל על הגשר. עטס גלא צפר מטמא צננע וצננע, ואינו מטמא צנאה. היאך שני עצמות — אם היה עטס אחד, וצננעו אחד כזית — מודינא דיש לו יד להביא טומאה לצית. אכל יד לפחות מכזית לא אמרינן.

תוספות

וכשם שאין מקבלין טומאה אלא לכשיתלשו — ואם תאמר: אדרבה יותר ראוי לתלות טומאה בהכשר, דמה שאין מטמא זה תלוי בהכשר, דמעיקרא לא הוכשרו! וכי תימא: דאפשר באילן מלא פירות שנתלש והוכשר, וחזר ונטעו — אי אפשר לומר כן, דהא כשחזר ונטעו, בטל ליה הכשר כשהשריש. שאפילו טומאה בטלה, כדלמרינן (תרומות פרק ט משנה ז) גבי גידולי תרומה! ויש לומר: דפשיטא ליה שאין מקבלין טומאה אלא לכשיתלשו, כדפירש בקונטרס: שאם אומר מחוברין טמאין — טימאת [את] הכל. וקאמר דהכי נמי אין מקבלין הכשר אלא לכשיתלשו, אפילו לקבל טומאה אחר התלישה. ואם תאמר: מההוא טעמא דפשוט לו בטומאה, תפשוט לו בהכשר. שאם אתה אומר כן, הכשרת הכל במחובר! ויש לומר: דאין זה תימה כל כך אם נאמר דהוכשר הכל במחובר על ידי גשמים שנופלין על הזרעים.

אין יד לפחות מכזית — פירש בקונטרס כגון פול או חצי זית בשר ולו יד, והרי הוא עם כביצה אוכלין. ואין נראה: דאפילו היה נוגע בחצי זית עצמו — לא היה טמא. מדלמרינן בפרק קמא (מנחות כד, ב): התורה העידה על כלי חרס, אפילו הוא מלא חרדל. אלמא, אי לא אויר כלי חרס — לא הוי כמו מחובר, אף על פי שנוגעין יחד. ותנן נמי בפרק בתרא דחגיגה (כ, ב): הכלי מצרף כל מה שבתוכו לקדש, אבל לא לתרומה. ומבעיא לן ב"הקומץ רבה" (מנחות כד, א) אי דוקא דנעני אהדדי או לא. ואי נגיעה חשיב כמחובר — אם כן פשיטא דבלא נגיעה איירי, דבנגיעה לא היה צריך צירוף כלי! ונראה לפרש: שזה חצי זית מחובר עם כביצה אוכלין, אבל אינו מחובר כל כך. ואם היה מגביה אותו — היה ניתק אותו כביצה אוכלין מאותו פחות מכזית, דלא הוי יד לשאר אוכל, אלא לפחות מכזית. ולפירוש הקונטרס שמפרש בעלמא דאוכל כל שהוא מקבל טומאה — אין צריך לומר שהוא מחובר עם שאר אוכלין, אלא בעי אם מכניס טומאה לאותו חצי זית. אבל להוציא, אפילו היה זית שלם נגע בו — לא היה טמא, דצריך כביצה. ואפילו אם אין מקבל טומאה בכל שהוא מדאורייתא, איכא למימר דמבעיא ליה אי מקבל טומאה מדרבנן. דמדרבנן מקבל טומאה בכל שהוא.

והבית מאהיל עליה הבית טמא — ויד למת נפקא לן במה הצד מנבלה ותנור: דמה נבלה, שאין מטמא באהל כו'. ואי פרכת: מה לנבלה שכן אוכל, תאמר במת שאין אוכל! כדלמרינן בפרק "דס שחיטה" — תנור יוכיח. מה לתנור, שכן מטמא מאויר! נבלה תוכיח. הצד השוה שבהם: שמטמא, וידיהם כיצא בהם כו'. ואם תאמר: לענין אהל נימא "דין" ויש לומר: דמעיקרא ודאי לא אשכחן בטומאה חמורה ידות, הוה פרכין על נבילה "דין". אבל השתא דאשכחן יד בטומאה חמורה דהוי כגוף, לענין מת נמי משוינן יד כגוף.

עיונים

חד לשומר זרעין וחד לשומר דאילנות איך לשומר בשר ובאו הדברים בסדר עולה שלמדנו מן המקרא הראשון לענין שומר של זרעים, שכדרך שמוציאים בני אדם לזריעה בשדה את גרגרי התבואה עם קליפתם השומרת עליהם, כך גם מצטרפת הקליפה להשלימים לשיעור טומאה. ובא מקרא נוסף ללמדנו שיהא כן הדין גם לעניניו של השומר של הפירות (כפיטמה של הרימון). שאף שאין הם נזרעים עם שומריהם, מכל מקום יש בהם שומרים כעין שומרי הזרעים, ואפשרי הדבר שיתקיים גם בהם כעין זריעה עם שומריהם. ובא המקרא השלישי להשיעור דין שומר אף בדברים שאין מתקיים בהם כלל אופן הדומה לזריעה עם שומריהם, כשומרי הבשר (כעזרה). הביצים (קליפתם). והדגים (קשקשיהם).

ואין יד להכשר כתבו ראשונים שלא נחלקו רב ור' יוחנן אלא בדין יד להכשר טומאה, ואולם בדין שומר להכשר טומאה הושוו הכל שאם נפל אחד משבעת המשקים המכשירים לטומאה על השומר ולא על האוכל עצמו — הוכשר האוכל בכך. שהרי נאמר בכתוב "וכי יותן מים על זרע", וכבר נתפרשה כונת הכתוב שהיא כדרך שבני אדם זורעים אדם זרעים בקליפתם. ולכך נתינת מים על הקליפה, או על שאר שומרי הפרי מכשירה את האוכל כולו לקבל טומאה (רמב"ן, רשב"א, ר"ן, תורה"ש, תוס' ועוד).

הכשר תחלת טומאה הוא כתבו אחרונים שאף שאמרו בעמוד הקודם כי פירות שלא הוכשרו הריהם כתנור שלא נגמרה מלאכתו, אין זו סתירה בין הדברים. שכן אמנם טעמו של הכתוב המצריך נתינת מים על האוכל כתנאי להכשרו הוא משום "גמר מלאכה" של האוכל. אמנם יש

ותו [ועוד] יש להקשות על דרשה זו מהא דתנן [זו ששנינו במשנתנו] כי העור והרוטב והקיפה וכו' מצטרף לטמא טומאת אוכלים, מנלן [מנין לנו] שאף בדברי אוכל אלה יש דין שומר, שהרי מן המקרא אנו יודעים רק לענין הדברים הנזרעים! ומשיבם: אלא יש לומר כי תלתא קראי כתיבי [שלושה מקראות כתובים] בדינו של השומר לענין טומאה ("זרע", "זרוע", "זרוע"): שכן אמר הכתוב "על כל זרע זרוע אשר יזרע", מקרא חד [חד] — ללמד עניניו של השומר בדברים, ומקרא חד [חד] — ללמד עניניו של השומר בפירות האילנות, ומקרא איך [איך] — ללמד עניניו של השומר בכשר וביצים ודגים.

ב אמר רב חייא בר אשי אמר רב: יש יד לטומאה ואין יד להכשר. ורבי יוחנן אמר: יש יד לטומאה ולהכשר. במאי קמיפלגי? איבעית אימא — סברא, איבעית אימא קרא. איבעית אימא קרא — מר סבר: מקרא נדרש לפניו, ולא לפני פניו. ומר סבר: מקרא נדרש לפניו ולפני פניו. איבעית אימא סברא — מר סבר: הכשר תחלת טומאה הוא. תניא פוותיה דרבי יוחנן: פשם שיש יד לטומאה, קף יש יד להכשר. וכשם שאין מקבלין טומאה אלא לכשיתלשו, קף אין מקבלין הכשר אלא עד שיתלשו.

ג אמר רב: אין יד לפחות מפזית, ואין שומר לפחות מכפול. ורבי יוחנן אמר: יש יד לפחות מפזית, ויש שומר לפחות מכפול. מיתיבי: השתי עצמות ועליהן שני חצאי זיתים והכניס ראשיהן שנים לבית, והבית מאהיל עליהן — הבית טמא. יהודה בן נקוסא אומר משום רבי יעקב: היאך שני עצמות מצטרפין לכזית?

לפניו, ולא לאמור לפני פניו. ולכן (האמורה בפסוק זה עצמו לפניו, "טמא הוא"), ואין הוא מלמד לענין הכשר לטומאה (שאמור בתחילת הפסוק "וכי יותן מים", שהרי זה "לפני פניו"). ואילו **מר סבר** [זכנס זה, ר' יוחנן, סבור] כי מקרא נדרש לפניו וגם לפני פניו, ולכן יש לדרוש מן הכתוב "לכס" גם לענין יד להכשר אוכלים לטומאה. **איבעית אימא סברא** [אם תרצה אמור שחלקו בסברה]. שכן **מר סבר** [זכנס זה, ר' יוחנן, סבור] כי ההכשר לטומאה של האוכלים, תחלת טומאה הוא, ולכן דינו כדין הטומאה, שאף בו יש דין יד. ואילו **מר סבר** [זכנס זה, רב, סבור] כי ההכשר לטומאה לאו [לא] תחלת טומאה הוא. ומביאים, תניא כוותיה [שנויה ברייתא כשיתתן] של ר' יוחנן: כשם שיש יד לטומאה, כך יש יד להכשר לטומאה. וכשם שאין הפירות מקבלין טומאה אלא לכשיתלשו ממקומם, שהרי אין הפרי המחובר לקרקע מקבל טומאה, שאם נגעה בו טומאה — אינו נטמא בכך. כך אין הם מקבלין הכשר אלא עד (משעה) שיתלשו, שאם נפלו עליהם מים בעודם מחוברים — אין הם מוכשרים לקבל טומאה.

ד ועוד מחלוקת בין רב ור' יוחנן בדין יד. אמר רב: אין יד לדבר אוכל ששיעורו פחות מכזית, ולכך גם נגעה טומאה ביד זו — אין היד מכניסה טומאה לאוכל זה, וכמו כן אם היה אוכל זה טמא — אין היד מוציאה ממנו טומאה אחרים. וכן אין דין שומר לדבר אוכל ששיעורו הוא פחות מכפול, לא לענין שיצטרף השומר לשיעור כביצה (בטומאת אוכלים), ולא לענין שיכניס או שיוציא טומאה. ואילו ר' יוחנן אמר כי יש דין יד אף לדבר ששיעורו פחות מכזית, וכן יש דין שומר אף לדבר ששיעורו פחות מכפול. **מיתיבי** [מקשים] על דברי שניהם ממה ששנינו: שתי עצמות מת, ועליהן היו שני חצאי זיתים של בשר המת. אם עמד אדם והכניס את ראשיהן השניים של העצמות (שאינן בהן מבשר המת) לבית, והבית מאהיל עליהן, על חלק זה של העצמות — הבית נחשב כמאהיל אף על הבשר, ולכך הוא טמא בטומאת אוהל. יהודה בן נקוסא אומר משום [בשם] ר' יעקב: היאך [כיצד] שני עצמות מצטרפין לכזית, והרי הבשר שעל כל עצם הוא פחות מכזית!

מסורת הש"ס
ג. ברכות ד, ב. יבמות לה, ב. בי"ב ח, ב. ט, א. סנהדרין ל, א. שבעות כ, ב. ע"ז לד, ב. זבחים ב, א. ז, ב. ע"ב, ע"ג, ב. ג. ע"ב, ע"ג, ב. תמורה ל, ב. ילק"ש תורה תעא. תצח. תרלט. תתמב. תתפח. תתצא. תתקלו. תתקלת. ילק"ש נ"ד רצג. תצא.
ד. שבת ל, ב. ר"ה ט, ג. קדושין ט, ג. זבחים כד, ב. מנחות ט, א. ילק"ש תורה שפד. תסט. תרנט. תרטט. תתעא.
ה. תוספתא אהלות פ"ד, ח. חולין ק"ט, ב.

למעלה הובאו דרשות הכתוב "וכי יפול מנבלתם על כל זרע זרוע אשר יזרע תהור הוא. וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לכס" (ויקרא יא, לז—לח) המלמדות לענין דין השומר, אכן עיקרו של כתוב זה הוא ללמדנו שטומאת אוכלים נוגעת רק בדבר שהוכשר לקבל טומאה, בידידת מים על הפירות. ובענין זה אמר רב חייא בר אשי, אמר רב: יש דין יד לענין טומאה, שהיד מכניסה טומאה אל הדבר שהיא משמשת לו יד, וכן מוציאה ממנו טומאה לטמא אחרים, ואולם אין דין יד להכשר האוכל לקבל טומאה על ידה. שאם נפלו מים על היד, ולא על האוכל עצמו — אין האוכל מוכשר בכך לקבל טומאה. ואילו ר' יוחנן אמר כי יש דין יד הן לענין טומאה והן לענין הכשר. ומבררים: במאי קמיפלגי [במה הם חלוקים]? ומסיבירים: איבעית אימא סברא [אם תרצה אמור שחלוקים הם בטברה], איבעית אימא קרא [אם תרצה אמור שחלוקים הם בפירוש המקרא]. ומפריטים: איבעית אימא קרא [אם תרצה אמור שחלוקים הם בפירוש המקרא], שכן מר סבר [זכנס זה, רב, סבור] כי מקרא נדרש רק לפניו, לגבי הענין האמור בכתוב "לכס" מלמד לענין יד לטומאה

והוא מוכשר ביד זו — אין היד מכניסה טומאה לאוכל זה, וכמו כן אם היה אוכל זה טמא — אין היד מוציאה ממנו טומאה אחרים. וכן אין דין שומר לדבר אוכל ששיעורו הוא פחות מכפול, לא לענין שיצטרף השומר לשיעור כביצה (בטומאת אוכלים), ולא לענין שיכניס או שיוציא טומאה. ואילו ר' יוחנן אמר כי יש דין יד אף לדבר ששיעורו פחות מכזית, וכן יש דין שומר אף לדבר ששיעורו פחות מכפול. **מיתיבי** [מקשים] על דברי שניהם ממה ששנינו: שתי עצמות מת, ועליהן היו שני חצאי זיתים של בשר המת. אם עמד אדם והכניס את ראשיהן השניים של העצמות (שאינן בהן מבשר המת) לבית, והבית מאהיל עליהן, על חלק זה של העצמות — הבית נחשב כמאהיל אף על הבשר, ולכך הוא טמא בטומאת אוהל. יהודה בן נקוסא אומר משום [בשם] ר' יעקב: היאך [כיצד] שני עצמות מצטרפין לכזית, והרי הבשר שעל כל עצם הוא פחות מכזית!

לפניו, ולא לאמור לפני פניו. ולכן (האמורה בפסוק זה עצמו לפניו, "טמא הוא"), ואין הוא מלמד לענין הכשר לטומאה (שאמור בתחילת הפסוק "וכי יותן מים", שהרי זה "לפני פניו"). ואילו **מר סבר** [זכנס זה, ר' יוחנן, סבור] כי מקרא נדרש לפניו וגם לפני פניו, ולכן יש לדרוש מן הכתוב "לכס" גם לענין יד להכשר אוכלים לטומאה. **איבעית אימא סברא** [אם תרצה אמור שחלקו בסברה]. שכן **מר סבר** [זכנס זה, ר' יוחנן, סבור] כי ההכשר לטומאה של האוכלים, תחלת טומאה הוא, ולכן דינו כדין הטומאה, שאף בו יש דין יד. ואילו **מר סבר** [זכנס זה, רב, סבור] כי ההכשר לטומאה לאו [לא] תחלת טומאה הוא. ומביאים, תניא כוותיה [שנויה ברייתא כשיתתן] של ר' יוחנן: כשם שיש יד לטומאה, כך יש יד להכשר לטומאה. וכשם שאין הפירות מקבלין טומאה אלא לכשיתלשו ממקומם, שהרי אין הפרי המחובר לקרקע מקבל טומאה, שאם נגעה בו טומאה — אינו נטמא בכך. כך אין הם מקבלין הכשר אלא עד (משעה) שיתלשו, שאם נפלו עליהם מים בעודם מחוברים — אין הם מוכשרים לקבל טומאה.

ד ועוד מחלוקת בין רב ור' יוחנן בדין יד. אמר רב: אין יד לדבר אוכל ששיעורו פחות מכזית, ולכך גם נגעה טומאה ביד זו — אין היד מכניסה טומאה לאוכל זה, וכמו כן אם היה אוכל זה טמא — אין היד מוציאה ממנו טומאה אחרים. וכן אין דין שומר לדבר אוכל ששיעורו הוא פחות מכפול, לא לענין שיצטרף השומר לשיעור כביצה (בטומאת אוכלים), ולא לענין שיכניס או שיוציא טומאה. ואילו ר' יוחנן אמר כי יש דין יד אף לדבר ששיעורו פחות מכזית, וכן יש דין שומר אף לדבר ששיעורו פחות מכפול. **מיתיבי** [מקשים] על דברי שניהם ממה ששנינו: שתי עצמות מת, ועליהן היו שני חצאי זיתים של בשר המת. אם עמד אדם והכניס את ראשיהן השניים של העצמות (שאינן בהן מבשר המת) לבית, והבית מאהיל עליהן, על חלק זה של העצמות — הבית נחשב כמאהיל אף על הבשר, ולכך הוא טמא בטומאת אוהל. יהודה בן נקוסא אומר משום [בשם] ר' יעקב: היאך [כיצד] שני עצמות מצטרפין לכזית, והרי הבשר שעל כל עצם הוא פחות מכזית!

לפניו, ולא לאמור לפני פניו. ולכן (האמורה בפסוק זה עצמו לפניו, "טמא הוא"), ואין הוא מלמד לענין הכשר לטומאה (שאמור בתחילת הפסוק "וכי יותן מים", שהרי זה "לפני פניו"). ואילו **מר סבר** [זכנס זה, ר' יוחנן, סבור] כי מקרא נדרש לפניו וגם לפני פניו, ולכן יש לדרוש מן הכתוב "לכס" גם לענין יד להכשר אוכלים לטומאה. **איבעית אימא סברא** [אם תרצה אמור שחלקו בסברה]. שכן **מר סבר** [זכנס זה, ר' יוחנן, סבור] כי ההכשר לטומאה של האוכלים, תחלת טומאה הוא, ולכן דינו כדין הטומאה, שאף בו יש דין יד. ואילו **מר סבר** [זכנס זה, רב, סבור] כי ההכשר לטומאה לאו [לא] תחלת טומאה הוא. ומביאים, תניא כוותיה [שנויה ברייתא כשיתתן] של ר' יוחנן: כשם שיש יד לטומאה, כך יש יד להכשר לטומאה. וכשם שאין הפירות מקבלין טומאה אלא לכשיתלשו ממקומם, שהרי אין הפרי המחובר לקרקע מקבל טומאה, שאם נגעה בו טומאה — אינו נטמא בכך. כך אין הם מקבלין הכשר אלא עד (משעה) שיתלשו, שאם נפלו עליהם מים בעודם מחוברים — אין הם מוכשרים לקבל טומאה.

ה ועוד מחלוקת בין רב ור' יוחנן בדין יד. אמר רב: אין יד לדבר אוכל ששיעורו פחות מכזית, ולכך גם נגעה טומאה ביד זו — אין היד מכניסה טומאה לאוכל זה, וכמו כן אם היה אוכל זה טמא — אין היד מוציאה ממנו טומאה אחרים. וכן אין דין שומר לדבר אוכל ששיעורו הוא פחות מכפול, לא לענין שיצטרף השומר לשיעור כביצה (בטומאת אוכלים), ולא לענין שיכניס או שיוציא טומאה. ואילו ר' יוחנן אמר כי יש דין יד אף לדבר ששיעורו פחות מכזית, וכן יש דין שומר אף לדבר ששיעורו פחות מכפול. **מיתיבי** [מקשים] על דברי שניהם ממה ששנינו: שתי עצמות מת, ועליהן היו שני חצאי זיתים של בשר המת. אם עמד אדם והכניס את ראשיהן השניים של העצמות (שאינן בהן מבשר המת) לבית, והבית מאהיל עליהן, על חלק זה של העצמות — הבית נחשב כמאהיל אף על הבשר, ולכך הוא טמא בטומאת אוהל. יהודה בן נקוסא אומר משום [בשם] ר' יעקב: היאך [כיצד] שני עצמות מצטרפין לכזית, והרי הבשר שעל כל עצם הוא פחות מכזית!

לפניו, ולא לאמור לפני פניו. ולכן (האמורה בפסוק זה עצמו לפניו, "טמא הוא"), ואין הוא מלמד לענין הכשר לטומאה (שאמור בתחילת הפסוק "וכי יותן מים", שהרי זה "לפני פניו"). ואילו **מר סבר** [זכנס זה, ר' יוחנן, סבור] כי מקרא נדרש לפניו וגם לפני פניו, ולכן יש לדרוש מן הכתוב "לכס" גם לענין יד להכשר אוכלים לטומאה. **איבעית אימא סברא** [אם תרצה אמור שחלקו בסברה]. שכן **מר סבר** [זכנס זה, ר' יוחנן, סבור] כי ההכשר לטומאה של האוכלים, תחלת טומאה הוא, ולכן דינו כדין הטומאה, שאף בו יש דין יד. ואילו **מר סבר** [זכנס זה, רב, סבור] כי ההכשר לטומאה לאו [לא] תחלת טומאה הוא. ומביאים, תניא כוותיה [שנויה ברייתא כשיתתן] של ר' יוחנן: כשם שיש יד לטומאה, כך יש יד להכשר לטומאה. וכשם שאין הפירות מקבלין טומאה אלא לכשיתלשו ממקומם, שהרי אין הפרי המחובר לקרקע מקבל טומאה, שאם נגעה בו טומאה — אינו נטמא בכך. כך אין הם מקבלין הכשר אלא עד (משעה) שיתלשו, שאם נפלו עליהם מים בעודם מחוברים — אין הם מוכשרים לקבל טומאה.

ו ועוד מחלוקת בין רב ור' יוחנן בדין יד. אמר רב: אין יד לדבר אוכל ששיעורו פחות מכזית, ולכך גם נגעה טומאה ביד זו — אין היד מכניסה טומאה לאוכל זה, וכמו כן אם היה אוכל זה טמא — אין היד מוציאה ממנו טומאה אחרים. וכן אין דין שומר לדבר אוכל ששיעורו הוא פחות מכפול, לא לענין שיצטרף השומר לשיעור כביצה (בטומאת אוכלים), ולא לענין שיכניס או שיוציא טומאה. ואילו ר' יוחנן אמר כי יש דין יד אף לדבר ששיעורו פחות מכזית, וכן יש דין שומר אף לדבר ששיעורו פחות מכפול. **מיתיבי** [מקשים] על דברי שניהם ממה ששנינו: שתי עצמות מת, ועליהן היו שני חצאי זיתים של בשר המת. אם עמד אדם והכניס את ראשיהן השניים של העצמות (שאינן בהן מבשר המת) לבית, והבית מאהיל עליהן, על חלק זה של העצמות — הבית נחשב כמאהיל אף על הבשר, ולכך הוא טמא בטומאת אוהל. יהודה בן נקוסא אומר משום [בשם] ר' יעקב: היאך [כיצד] שני עצמות מצטרפין לכזית, והרי הבשר שעל כל עצם הוא פחות מכזית!

לפניו, ולא לאמור לפני פניו. ולכן (האמורה בפסוק זה עצמו לפניו, "טמא הוא"), ואין הוא מלמד לענין הכשר לטומאה (שאמור בתחילת הפסוק "וכי יותן מים", שהרי זה "לפני פניו"). ואילו **מר סבר** [זכנס זה, ר' יוחנן, סבור] כי מקרא נדרש לפניו וגם לפני פניו, ולכן יש לדרוש מן הכתוב "לכס" גם לענין יד להכשר אוכלים לטומאה. **איבעית אימא סברא** [אם תרצה אמור שחלקו בסברה]. שכן **מר סבר** [זכנס זה, ר' יוחנן, סבור] כי ההכשר לטומאה של האוכלים, תחלת טומאה הוא, ולכן דינו כדין הטומאה, שאף בו יש דין יד. ואילו **מר סבר** [זכנס זה, רב, סבור] כי ההכשר לטומאה לאו [לא] תחלת טומאה הוא. ומביאים, תניא כוותיה [שנויה ברייתא כשיתתן] של ר' יוחנן: כשם שיש יד לטומאה, כך יש יד להכשר לטומאה. וכשם שאין הפירות מקבלין טומאה אלא לכשיתלשו ממקומם, שהרי אין הפרי המחובר לקרקע מקבל טומאה, שאם נגעה בו טומאה — אינו נטמא בכך. כך אין הם מקבלין הכשר אלא עד (משעה) שיתלשו, שאם נפלו עליהם מים בעודם מחוברים — אין הם מוכשרים לקבל טומאה.

ז ועוד מחלוקת בין רב ור' יוחנן בדין יד. אמר רב: אין יד לדבר אוכל ששיעורו פחות מכזית, ולכך גם נגעה טומאה ביד זו — אין היד מכניסה טומאה לאוכל זה, וכמו כן אם היה אוכל זה טמא — אין היד מוציאה ממנו טומאה אחרים. וכן אין דין שומר לדבר אוכל ששיעורו הוא פחות מכפול, לא לענין שיצטרף השומר לשיעור כביצה (בטומאת אוכלים), ולא לענין שיכניס או שיוציא טומאה. ואילו ר' יוחנן אמר כי יש דין יד אף לדבר ששיעורו פחות מכזית, וכן יש דין שומר אף לדבר ששיעורו פחות מכפול. **מיתיבי** [מקשים] על דברי שניהם ממה ששנינו: שתי עצמות מת, ועליהן היו שני חצאי זיתים של בשר המת. אם עמד אדם והכניס את ראשיהן השניים של העצמות (שאינן בהן מבשר המת) לבית, והבית מאהיל עליהן, על חלק זה של העצמות — הבית נחשב כמאהיל אף על הבשר, ולכך הוא טמא בטומאת אוהל. יהודה בן נקוסא אומר משום [בשם] ר' יעקב: היאך [כיצד] שני עצמות מצטרפין לכזית, והרי הבשר שעל כל עצם הוא פחות מכזית!

לפניו, ולא לאמור לפני פניו. ולכן (האמורה בפסוק זה עצמו לפניו, "טמא הוא"), ואין הוא מלמד לענין הכשר לטומאה (שאמור בתחילת הפסוק "וכי יותן מים", שהרי זה "לפני פניו"). ואילו **מר סבר** [זכנס זה, ר' יוחנן, סבור] כי מקרא נדרש לפניו וגם לפני פניו, ולכן יש לדרוש מן הכתוב "לכס" גם לענין יד להכשר אוכלים לטומאה. **איבעית אימא סברא** [אם תרצה אמור שחלקו בסברה]. שכן **מר סבר** [זכנס זה, ר' יוחנן, סבור] כי ההכשר לטומאה של האוכלים, תחלת טומאה הוא, ולכן דינו כדין הטומאה, שאף בו יש דין יד. ואילו **מר סבר** [זכנס זה, רב, סבור] כי ההכשר לטומאה לאו [לא] תחלת טומאה הוא. ומביאים, תניא כוותיה [שנויה ברייתא כשיתתן] של ר' יוחנן: כשם שיש יד לטומאה, כך יש יד להכשר לטומאה. וכשם שאין הפירות מקבלין טומאה אלא לכשיתלשו ממקומם, שהרי אין הפרי המחובר לקרקע מקבל טומאה, שאם נגעה בו טומאה — אינו נטמא בכך. כך אין הם מקבלין הכשר אלא עד (משעה) שיתלשו, שאם נפלו עליהם מים בעודם מחוברים — אין הם מוכשרים לקבל טומאה.